Каралган	Килешенгән	Раслыйм
МБ җитәкчесе ______ /Нәҗметдинова Л.Ә./ Беркетмә № 1 «25»август 2014 ел.	«Яңа Мәлкән гомуми төп белем мәктәбе» ГБМУ нең УТЭБДУ ______ /Сәгъдиева Г.Ф./ «25»август 2014 ел.	«Яңа Мәлкән гомуми төп белем мәктәбе» ГБМУ нең директоры ______ / Әхмәтшина Л.М./ Приказ № 94 «27»август 2014 ел.

Уку фәненнән

ЭШ ПРОГРАММАСЫ

Татарстан Республикасы, Минзәлә муниципаль районы

“Яңа Мәлкән ТГБМ” ГББМУ

Әхмәтшина Лариса Михаил кызы, югары категорияле укытучы

татар әдәбияты, 7 нче сыйныф

Педагогик совет
утырышында каралган
беркетмә № 1
« 25 »август 2014 ел.

2014 – 2015 нче уку елы

Аңлатма язуы

Программа түбәндәге дәүләт документларына нигезләнеп төзелде:

7 нче сыйныфта татар әдәбиятыннан эш программасы түбәндәге документларны исәпкә алып төзелә:

1. 2012 нче елның 29 нчы декабреннән гамәлгә кергән“РФ дә Мәгариф турында”273 нче федераль кануны (“Закон об образовании в РФ”)
2. Татарстан Республикасының “Мәгариф турындагы кануны.
3. “Татарстан Республикасы дәүләт телләре һәм Татарстан Республикасында башка телләр турында” Татарстан Республикасы Законы.
4. Татар телендә гомуми төп һәм урта белем бирү мәктәпләре өчен ана теле һәм әдәбиятыннан ТР Мәгариф һәм фән министрлыгының 933/14 нче №лы боерыгы белән расланган урнәк программа
5. “Татар телендә гомуми төп һәм урта белем бирү мәктәпләре өчен татар әдәбиятыннан программа” (5-9 нчы сыйныфлар) Төзүче авторлар: Д.Ф.Заһидуллина, Н.М.Йосыпова, Казан, “Мәгариф” нәшрияты, 2013 ел.
6. Д.М.Абдуллина, Л.К.Хисмәтова лар төзегән “Татар телендә гомуми төп белем бирү мәктәпләренең 7 нче сыйныфы өчен татар әдәбиятыннан авторлык (эш) программасы (Казан, 2014 нче ел)
7. ТР Мәгариф һәм фән министрлыгының “Федераль дәүләт белем стандартлары нигезендә мәктәпләрдә татар телен һәм әдәбиятын укыту турында”гы 17291/14 №лы хаты (04.09.2014.)
8. ТРның гомумбелем мәктәпләре өчен чыгарылган базис уку-укыту планы (2012 нче ел)
9. “Яңа Мәлкән ГБМУ” ның 2014/15 нче уку елына уку-укыту планнары (25.08.2014 нче ел датасы белән чыгарылган 91 нче № лы боерык);
10. “Яңа Мәлкән ГБМУ” ның уку фәннәреннән эш программасын төзү турындагы положениесе (Положение о рабочей программе учебного предмета, курса, дисциплины (модуля) МБОУ «Новомелькенская ООШ» Мензелинского муниципального района РТ)

Укыту предметының әһәмияте һәм роле

Гомуми төп белем бирә торган мәктәпләрдә татар әдәбияты предметы укучыларга әдәби белем бирүне, әдәби әсәрне, язучы иҗатын аңлау өчен кирәкле иҗади һәм теоретик күнекмәләр формалаштыруны, милли мәдәнияткә кагылышлы мәгълүматлар җиткерүне үз эченә ала. Урта сыйныфларда әдәбиятны укытуның **төп максаты** булып матур әдәбият әсәрләрен форма һәм эчтәлек берлегендә аңларга һәм анализларга өйрәтү, логик фикерләү сәләтен үстерү һәм камилләштерү, балаларның рухи дөньяларын баету тора. Бу процесс өч – гамәли, гомуми белем бирү, тәрбияви - яссылыкларны берләштереп алып барылырга тиеш. Әлеге максат түбәндәге **бурычларны** алга куя:

- укучының төп әдәби-тарихи мәгълүматларны һәм әдәби-теоретик төшенчәләрне белүенә ирешү һәм анализ барышында кулланырга күнектерү
- укучыда матур әдәбият әсәрләрен мөстәкыйль уку ихтыяҗы булдыру;
- укучының телдән һәм язма сөйләмен үстерү;
- укучыда үз милләтенә, аның әдәбиятына, мәдәниятенә карата хөрмәт, дөньяга гуманлы караш, гражданлык тойгысы, патриотизм хисләре, үз милләтенең, шушы төбәктә яшәүче башка халыкларның мәдәни кыйммәтләренә хөрмәт хисләре тәрбияләү.

Урта сыйныфларда татар әдәбиятын укытуның **гомуми (метапредмет) нәтиҗәләре** түбәндәгеләр:

- укучыда әдәби әсәрне аңлап укырлык, мөстәкыйль үзләштерерлек күнекмәләр булдыру, әдәбиятка мәхәббәт тәрбияләү;
- сүз сәнгатен халыкның яшәү рәвешен, рухи кыйммәтләрен саклап калган һәм беркетә килгән хәзинә буларак кабул итәргә өйрәтү;
- язу һәм сөйләм осталыгын үстерү, мәсьәләне аңлый, гипотеза куя, материалны төркемли, үз фикерен дәлилли, кирәк икән – үзгәртә-төгәлләштерә, нәтиҗәләр чыгара, материалны гомумиләштерә белергә, үз хисләреңне сүзләр ярдәмендә аңлата алырга һәм бер үк вакытта башкалар белән бергәләп эшләргә күнектерү;
- баланың үз эшчәнлеген һәм әйләнә-тирәдәге тормышны мөстәкыйль бәяли белүенә, мөстәкыйль карарлар кабул итә һәм аларны җиренә җиткереп үти алуына ирешү;
- төрле чыганаклар белән эшләргә, аларны табарга, мөстәкыйль рәвештә кулланырга, төркемләргә, чагыштырырга, анализларга һәм бәяләргә өйрәтү.

Татар әдәбияты дәресләренең урыны

Мәктәп укыту планында әдәбият дәресләре өчен атнага 2 сәгать каралган. Дәресләрдә проект эшләре яклау (язучылар иҗаты буенч а), Интернет ресурслары белән эшләү кебек эш төрләрен дә киңрәк куллану, компьютер технологияләрен күбрәк кертү планлаштырыла. Программа материалының күләмле булуын истә тотып, өй эшенә индивидуаль биремнәр дә бирелә.

Әдәбият фәненең эчтәлеге

Урта сыйныфларда әдәбият укыту әдәби мирасның иң камил әсәрләре, аерым язучылар иҗаты белән укып танышу һәм аларны өйрәнү, тикшерү–анализлау һәм нәтиҗәләр ясауга, бәяләүгә йөз тота. Укучыларда язучыларның тормышы, иҗаты турында (биографик), әдәбият тарихы, аның төрле этаплары, аерым чорлар әдәбиятының йөзен билгеләгән әсәрләр, язучылар турында өстәмә, әдәби әсәрне, иҗатны тирәнтен анализлау өчен кирәк булган өстәмә теоретик, әдәби әсәрне чор белән бәйләп характерлаучы, чорның сыйфатларын, төп кыйммәтләрен табу өчен кирәкле мәгълүматларның туплануы мөһим.

Урта сыйныфларда татар әдәбиятының аерым чорлары үзара бәйләнешле өйрәнелә башлый, аерым фольклор үрнәкләре, аларга анализ аша поэтик-фәлсәфи йөкләмәне, эчке, субъектив мәгънәне табу күнекмәләре формалаштырыла – болар әдәби иҗатка карата күзаллау булдыруда катнаша. Әдәби үрнәкләр белән танышу эше өч төрдә алып барыла: аерым әдәби әсәрләр уку һәм анализлау, аерым берләре укып фикер алышу, кайберләре сыйныфтан тыш уку өчен тәкъдим ителә. Әмма һәр очракта да алда куелган критерий һәм таләпләр истә тотыла.

Әдәбият тарихы

Әдәбият тарихын өйрәнү халык авыз иҗатыннан башлана.

Халык авыз иҗаты

Халыкның милли, рухи мәдәният хәзинәсе буларак халык авыз иҗаты. Фольклор әсәрләренең үзенчәлекле сыйфатлары, аларда гомумкешелек кыйммәтләренең зур урын тотуы. Халык авыз иҗатында образлар бирелеше. Фольклорда дөнья сурәте: каһарманлык, яхшылык һәм явызлык, яшәеш һәм кеше, кеше һәм табигать хакында күзаллаулар.

Халык иҗатының язма әдәбият үсешенә, әдәби телгә зур йогынты ясавы. Фольклорның төп жанрлары. Әкиятләр, жанрлык сыйфатлары, жанр төрләре. Җыр жанрына хас сыйфатлар. Җырларны төркемләү. Татар халык җырларына хас үзенчәлекләр. Көй һәм сүз. Кыска жанрлар: табышмаклар, мәзәкләр, мәкальләр һәм әйтемнәр. Бәетләр. Риваятьләр һәм легендалар, аларга хас үзенчәлекләр. Мифлар. Мифларның килеп чыгышы хакындагы карашлар. Мифларны төркемләү. Татар халык мифлары. Дастан жанрына хас сыйфатлар.

Халык авыз иҗаты поэтикасы (фантастик яки мифологик сюжет һәм детальләрдәге чынбарлыкка охшату; сурәтләү чаралары буларак кабатлау, каршылык, чиктән тыш арттыру, кечерәйтү, чагыштыру һ.б.). Татар халык авыз иҗатының башка халыклар фольклоры белән аваздашлыгы һәм аермалы яклары.

Әдәбиятның барлыкка килүе, татар әдәбиятының фольклор һәм ислам мифологиясе белән бәйләнешләре. Фольклор жанрларының әдәбиятка күчүе.

Борынгы, урта гасырлар һәм XIX гасыр татар әдәбияты

Борынгы һәм урта гасырлар татар әдәбиятының шәрык әдәбиятына йөз тотып үсү-үзгәрүе, ислам идеологиясенә, фәлсәфәсенә нигезләнүе. Тотрыклы мотивлар: гадел идарәче, мәрхәмәтлелек, игелекле исем–ат, әхлаклылык, камил инсан һ.б. Урта гасырлар әдәбиятында романтик мотивлар. Үгет–нәсыйхәтчелек.

Татарларда мәгърифәтчелек хәрәкәте. Аңлы-белемле, мәгърифәтле шәхес концепциясе, аның бирелеш үзенчәлекләре. Сүз сәнгатендә яңа төр һәм жанрларның аерымлануы. Бу чор әдәбиятында төп тема һәм мотивлар буларак аң-белем, мәгърифәт, әхлак, тәрбия. Татар милләтенең уяныргa, үсәргә тиешлеге, хатын-кыз язмышы, алдынгы, бигрәк тә рус мәдәниятенә йөз тоту кебек мәсьәләләрнең көнүзәктә торуы. Әсәрләрдә төп конфликт буларак искелек һәм яңалык көрәше.

XX йөз — XXI йөз башы татар әдәбияты

XX гасыр башында сүз сәнгатенең шәрык һәм рус-Европа әдәби-фәлсәфи, мәдәни казанышларын үзләштерүе. Милләт проблемасының үзәккә куелуы, язучыларның әхлакый, фәлсәфи һәм әдәби–эстетик эзләнүләре, тәҗрибәләр. Яңа тип геройлар мәйданга чыгу.

1920-1930 елларда әдәбиятның каршылыклы үсеше. Традицияләрне дәвам итүче әсәрләр. Яңа тормыш төзү хакында сөйләүче әсәрләр. Бөек Ватан сугышы, аның әдәбиятка тәэсире. Төп тема-проблемалар. Әдип һәм җәмгыять мөнәсәбәте.

XX гасырның икенче яртысында татар әдәбиятының милли нигезләргә кайтуы. Шушы чорда яңа жанрларның, тема-мотивлар, әдәби формаларның аваз салуы. Әдәбиятның яңалыкка омтылышы: яңа иҗади агымнарга, жанр формаларына, темаларга мөрәҗәгать итү, әдәби герой мәсьәләсендә эзләнүләр. Азатлык, шәхес иреге, фикер хөрлеге мәсьәләләренең куелышы.

XX-XXI гасыр чигендә татар әдәбиятының тагын бер тапкыр үзгәрүе, яңа дулкын булып күтәрелүе. Совет һәм постсовет заманына тәнкыйди бәя биргән, шәхес һәм җәмгыять каршылыгы ноктасыннан, ил тарихындагы олы этапларның сурәтен тудырган әсәрләр язылу. Психологик башлангычның алга чыгуы аша шәхес тормышы, эчке дөньясының тарихи–иҗтимагый чынбарлыктан өстен булуын раслау.

Дөнья әдәбиятының барышы. Татар, рус һәм чит ил әдәбиятлары арасында күптөрле бәйләнешләр. Мәңгелек темалар һәм образлар.

Әдәбият теориясе

Әдәби төр һәм жанрлар. Эпос, лирика һәм драма төрләре. Жанр. «Жанр хәтере». Эпик жанрлар: роман, повесть, хикәя. Лирик жанрлар: пейзаж лирикасы, гражданлык лирикасы, күңел лирикасы, фәлсәфи лирика. Шәркый жанрлар системасы. Драма жанрлары: комедия, трагедия, драма. Лиро-эпик жанрлар: сюжетлы шигырь, мәсәл, баллада, нәсер, поэма. Төрара формалар: сәяхәтнамә.

Сәнгать төре буларак әдәбият. Әдәбиятның башка сәнгать төрләре арасында урыны. Сүз сәнгатендә тормыш моделен төзү үзенчәлекләре. Тормышны һәм кешенең бай рухи дөньясын танып–белү чарасы буларак әдәбият. Аның әхлакый һәм эстетик яктан кешегә йогынтысы.

Әдәби әсәрдәге образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар. Персонаж, характер, тип. Лирик герой, хикәяләүче, лирик “мин”, автор образы, автор позициясе. Табигать образы, әйбер образы, мифологик образ, фантастик образ, архетип.

Әдәби әсәр. Эчтәлек һәм форма. Эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. Конфликт, сюжет, сюжет элементлары. Композиция: тышкы һәм эчке корылыш. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Әсәрдә сурәтләнгән дөнья. Пейзаж, портрет. Психологизм. Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт, хронотоп. Текст: эпиграф, багышлау, көчле позиция.

Әдәби иҗат. Сәнгати алымнар һәм стиль. Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту (ретроспекция). Тел–стиль чаралары (лексик, стилистик, фонетик чаралар һәм троплар). Әдәби сөйләм: хикәяләү, сөйләшү (диалог), сөйләү (монолог). Лирик чигенешләр. Тезмә һәм чәчмә сөйләм үзенчәлекләре. Ритм һәм рифма, тезмә, строфа. Шигырь төзелеше. Көлке: юмор, сатира, сарказм, шарж. Язучы стиле: көлке, тәнкыйди, фаҗигале, экзистенциаль, публицистик һ.б. башлангычлар.

Әдәбият тарихы. Традицияләр, яңачалык. Дини әдәбият, дөньяви әдәбият.

Әдәби барыш. Әдәби процесс (барыш); чор әдәбияты.

Күнекмәләр формалаштыру

- Укучыга билгеле бер күләмдә белем бирү белән янәшә, аларны ныгыту, күнекмә дәрәҗәсендә беркетү кирәк була. Әдәбият шикелле белемнәр анализлау-тикшерү барышында үзләштерелә торган предмет өчен бу аерата мөһим. **Күнекмәләр булдыру** эшчәнлеге түбәндәге юнәлешләрдә үстерелә һәм бәяләнә:
- - **рецептив эшчәнлек**: әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрдән өзекләрне яттан сөйләү; сайлап алып (яки тәкъдим ителгән) язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү; фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәрнең төрен, жанрын билгеләү һәм фикерне исбатлау.
- - **репродуктив эшчәнлек**: әдәби әсәрнең сюжетын, анда сурәтләнгән вакыйгаларны, характерларны аңлатып бирә, бәяли алу; төрле мәгълүмат чыганаклары (сүзлекләр, белешмәләр, энциклопедияләр, электрон чаралар) белән максатчан эшли белү; вакытлы матбугат материалларына мөрәҗәгать итә алу.
- - **иҗади эшчәнлек**: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлап һәм иҗади, сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; рольләргә кереп кабатлап бирү; план төзү һәм әсәрләр турында бәяләмә язу, сочинение элементлары белән изложение язу; әдәби әсәрләр буенча һәм тормыштан алган фикер-карашларга, хис-кичерешләргә нигезләнеп сочинение язу.
- - **эзләнү эшчәнлеге**: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; әдәби әсәргә, аның өлешләренә, язучы иҗатына карата аңлатмалар, бәя бирү.
- - **тикшеренү эшчәнлеге**: әдәби әсәрне сюжет–композиция, образлар бирелеше, тел–стиль ягыннан анализлау; тулы текстны анализлау; төрле әсәрләрнең проблемаларын яки темаларын чагыштыру, үзенчәлекләрен билгеләү; әсәрләрне үзара чагыштыру, уртак һәм аермалы якларны таба белү; язучыларның иҗатларын, әсәрләрен чагыштырып уртак һәм аермалы якларын аңлата, бәяли белү.

Программада дәресләр бүленеше

№	Бүлек	Сәгать саны		
		Автор программасында	Эш программасында	корректировка
1	Әсәрләрне өйрәнү	58	58	-
2	Сөйләм үстерү	8	8	-
3	ДТУ	4	4	-

Программаның эчтәлеге:

Дәрес №	**Темалар**	**Сәгать саны**
1	Сәнгать төре буларак әдәбият.	1
2-4	Халык авыз иҗаты. «Идегәй» дастаны	3
5	XX гасыр башы әдәбияты.	1
6-8	Г.Тукай. «Милләтә», “Милли моңнар”, “Өзелгән өмид”, “Шагыйрь”, “Театр” шигырь шигыр	3
9-10	БСҮ. Сочинение. “Минем милләтем – минем горурлыгым”	2
11-13	Н.Думави. «Яшь ана» хикәясе.	3
14-16	Ш.Камал. «Акчарлаклар» повесте	3
17	1920-1930 елларда әдәбияты.	1
18-20	Һ.Такташ. “Мокамай” поэмасы.	3
21-22	БСҮ. Сочинение . “Чын дустым”	2
23-26	Г.Исхакый. «Җан Баевич» комедиясе.	4
27	ДТУ Г.Исхакый “Кәҗүл читек”	1
28-31	Г.Ибраһимовның “Кызыл чәчәкләр” повесте.	4
32	XX гасырның икенче яртысында татар әдәбияты.	1
33-34	С.Хәким. «Әнкәй», «Бу кырлар, бу үзәннәрдә...» шигырьләре.	2
35	ДТУ С.Хәким. “дәверләр капкасы”	1

36-39	Ә.Еники. «Әйтелмәгән васыять» хикәясе.	4
40-43	Ш.Хөсәенов. «Әни килде» драмасы.	4
44-45	БСҮ “Әнием – бәгырем”	2
46-48	Г. Сабитов. «Тәүге соклану», “Ярсылу яз” хикәяләре.	3
49-52	М.Мәһдиев. «Без кырык беренче ел балалары» повесте.	4
53-54	М.Галиев. “Уйна әле” хикәясе.	2
55-56	БСҮ. Сочинение . “Шинельле һәм шинельсез солдатлар”	2
57	ДТУ	1
58-60	Г.Гыйльманов. «Язмышның туган көне» хикәясе.	3
61-63	З.Хәким. «Сәер кыз» драмасы.	3
64-66	Р.Харисның тормыш юлына кыскача күзәтү. «Сабантуй» поэмасы.	3
67	ДТУ	1
68-70	Р. Фәйзуллин. “Биеклек”, “Туган тел турында бер шигырь” әсәрләре.	3

Укучыларның белеменә,эш осталыгына һәм күнекмәләренә таләпләр

Татар әдәбияты предметын үзләштерү нәтиҗәсендә укучы:
- сүз сәнгатенең образлы табигатен;
- милли әдәбиятның иң билгеле язучыларыннан Г.Тукайның, Г.Камалның, Г.Ибраһимовның, Ф.Әмирханның, Г.Исхакыйның, М.Җәлилнең, Ә.Еникинең тормыш юлы һәм иҗатының төп фактларын;
- өйрәнелгән әсәрләрнең эчтәлеген;
- сүз сәнгатенең образлы асылын;
- төп әдәби-теоретик төшенчәләрне **белергә**;
- әдәби әсәр эчтәлеген кабатлап, аерым өлешләрен яттан сөйләү;
- әдәби әсәрне әдәбият теориясеннән мәгълүматлар файдаланып анализлау;
- әдәби әсәрнең аерым якларын элементларын җентекләп тикшерү һәм нәтиҗәләр чыгару;
- әдәби әсәрнең төр һәм жанрын билгеләү;
- әдәби әсәрләрне, аларның геройларын чагыштыру;
- геройларга характеристика бирү, автор позициясен ачыклау;
- сәнгатьле уку;
- әдәби әсәрләр хакында төрле характердагы иҗади эшләр башкару

күнекмәләрен үзләштергән булырга тиеш.

Укучыларның уку барышында алган белем-күнекмәләрен бәяләп бару укыту процессының мөһим өлешен тәшкил итә, аның әһәмияте, максаты укучыларның белемнәрен даими күзәтеп, бәяләп бару белән билгеләнә.

Уку күнекмәләрен тикшерү өчен биремнәр: әдәби текстны аңлап, дөрес, йөгерек һәм сәнгатьле уку, әдәби әйтелеш нормаларын саклап, дөрес интонация һәм басым белән уку, текстның төп мәгънәсен, эчтәлеген аңлап, эчтән уку һәм кирәкле информацияне табу һ.б.

Сөйләм күнекмәләрен бәяләү өчен биремнәр: әсәрнең эчтәлеген бәян итү яки тәкъдим ителгән аерым өзекләрен яттан сөйләү, әсәрнең геройлары, вакыйгалары турында текст төзеп, хикәяләп сөйләү, бирелгән темага хикәя төзеп сөйләү, язучының биографиясе, язучы иҗаты хакында сөйләү, әсәргә карата үз мөнәсәбәтен җиткерү, автор текстына нигезләнгән монологик сөйләм әзерләү, аерым әсәрләр, әдипләр, әдәби күренешләр һ.б. хакында сөйләшү.

Язу (язма сөйләм культурасын) күнекмәләрен бәяләү өчен биремнәр: әдәби әсәр буенча куелган сорауларга язмача җавап әзерләү, әсәргә мөстәкыйль бәяләмә, сочинение элементлары белән изложение, сочинение һәм әсәргә яки билгеле бер темага мөнәсәбәтле хикәяләр һ.б. язу.

Анализ күнекмәләрен һәм теоретик белемнәрне бәяләү өчен биремнәр: әсәрнең төр һәм жанр үзенчәлекләрен табу, геройларга, образлар системасына бәя бирү, автор һәм хикәяләүченең вазифасын ачыклый алу, образларның мәгънәләрен табу, стиль, тел-сурәтләү чараларын табу һәм тексттагы функциясен билгеләү, сюжет барышын тикшерү, сюжет элементларын табу, тема-проблема, идеяне билгеләү, әдәби әсәрдәге вакыйгаларны һәм геройларны чагыштыру һ.б.

Әлеге бирем төрләреннән тыш, укучыларның белем, күнекмәләрен тикшерү максатыннан тестлар, тест тибындагы биремнәр куллану да уңышлы санала. Тестларның уңайлылыгы аларны тикшерү эшен тиз, төгәл оештырырга, дөрес һәм дөрес булмаган җавапларны чагыштырырга мөмкинлек бирә, моннан тыш, укучыга татар әдәбиятыннан бердәм дәүләт (республика) имтиханына әзерләнү барышында да ярдәм итә ала.

Формалаштырылырга тиешле белем-күнекмәләр (уку елы башына)

- Сүз сәнгатенең образлы табигате турында күзаллау булу.
- Классик әдипләребезнең тормыш һәм иҗат юлларыннан төп фактларны белү.
- Өйрәнелгән төп әдәби-теоретик төшенчәләрне белү.
- Әдәби текстның сюжетын сөйли белү.
- Өйрәнелә торган әсәрнең аерым эпизодын (яисә күренешне) анализлый алу.
- Әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын ачыклый белү.
- Әдәби әсәрләрне чагыштыра белү.
- Әдәби әйтелеш таләпләрен саклаган хәлдә өйрәнелгән әсәрләрне сәнгатьле итеп уку.
- Өйрәнелгән әсәргә дәлилле рәвештә үз мөнәсәбәтеңне белдерү.
- Диалогта яисә бәхәстә катнашу.

- Сүз сәнгатенең аерым күренешләре белән мөстәкыйль танышу һәм аларның эстетик кыйммәтен бәяләү (класстан тыш вакытта әсәр укуг а ихтыяҗ булу).
- Татар әдәби теленең нормаларына нигезләнеп, кирәкле темага телдән һәм язмача бәйләнешле текст төзү күнекмәсенә ия булу.

7 нче сыйныфны тәмамлаганда үзләштерелергә тиешле белем-күнекмәләр

- өйрәнгән әдәби әсәрнең эчтәлеген белү;
- классик әдипләрнең тормыш һәм иҗат юлларының төп фактларын истә калдыру;
- әдәби текстны кабул итү һәм анализлау, укыган буенча план төзү;
- геройларга характеристика бирү;
- әдәби әсәрдәге эпизодларны һәм геройларны чагыштыру, автор позициясен ачыклау;
- укыганга үзеңнең мөнәсәбәтеңне белдерү, әсәрне (өзекне) сәнгатьле итеп уку;
- җырлар һәм аларның төрләрен аера белү;
- хикәя,фантастик хикәяне аера белү;
- шигырь һәм поэманың үзенчәлекләрен белү;
- уңай герой,лирик герой төшенчәләрен аера белү;
- әдәби әсәрләрдән сурәтләү чараларын таба белү;
- милли орнаментларны аера белү.
- төп әдәби-теоретик төшенчәләр;

Көтелгән (планлаштырылган) нәтиҗәләр

Урта сыйныфларда татар әдәбиятын укытуның **предмет нәтиҗәләре** түбәндәгеләр:

Танып-белү өлкәсендә:

- аерым төр һәм жанрга караган әсәрләрне аңлап укый һәм кабул итә, эчтәлеген кабатлап (аерым очракларда текстны яттан) сөйли, кирәк чакта тексттан өзекләр китерә алуга ирешү;
- укыган әдәби әсәрнең эчтәлеген, темасын, проблемасын, идеясен билгели, геройларын һәм әдәби дөньясын бәяли алуына, аның нинди төр һәм жанрга каравын аеруына ирешү;
- укучының классик әдипләрнең тормыш һәм иҗат юлларының төп фактларын белүе;
- әдәби текстның мәгънәви өлешләрен аерып чыгарып, укыган буенча тезислар һәм план төзү, геройларга характеристика бирү, сюжет, композиция үзенчәлекләрен, махсус сурәтләү чараларының ролен билгеләү күнекмәсе булдыру;
- укыган әсәр буенча фикер алышуда катнашырга, оппонентларның фикерен исәпкә алып, үз карашларын расларга һәм дәлилләргә, әдәбият белеме төшенчәләренә мөрәҗәгать итәргә өйрәтү.

бәяләү өлкәсендә:

- милли әдәбияттагы рухи-әхлакый кыйммәтләрне күңелдән уздырып кабул итәргә өйрәтү;
- әдәби әсәрләргә шәхси мөнәсәбәт һәм бәя булдыру;
- өйрәнелгән әсәрләрне шәрехли белүенә ирешү;
- автор позициясен ачыклый алу һәм аңа үз мөнәсәбәтеңне булдыру күнекмәсен формалаштыру.

эстетик яктан:
- әдәби әсәрнең образлы табигате хакында гомуми мәгълүматый күзаллау булдыру, аның эстетик кыйммәтен тою хисе тәрбияләү;
- баланың әдәби текстны эстетик бөтенлекле, шул ук вакытта әдәби һәм тел-сурәтләү алымнарының, образлылыкның үзенчәлекләрен һәм әһәмиятен аңлап бәяли белүенә ирешү;
- рус һәм татар телендәге әдәби әсәрләрне чагыштырып бәяләргә, геройларның, әхлакый идеалларның охшаш һәм аермалы якларын билгеләргә өйрәтү.

Бүгенге яшүсмер укучы алдагы буын укучылардан нык аерыла, телевидение, радио, интернет һ.б. бик күп мәгълүмат чаралары тирәлегендә үскән һәм тәрбияләнгән бала бай мәгълүматлы була, әмма еш кына әлеге мәгълүматлар аның рухи дөньясына тискәре йогынты да ясый. Шуңа күрә **шәхси нәтиҗәләр** арасында түбәндәгеләре аерым әһәмияткә ия:
- укучының җаваплылык хисен активлаштыру;
- укуга һәм хезмәткә уңай мөнәсәбәт булдыру;
- баланың үзаңын үстерү, милләтне, ватанны яратырга өйрәтү, горурлык һәм гражданлык хисләре тәрбияләү;
- әхлак нормаларын, җәмгыятьтә яшәү кагыйдәләрен төшендерү;
- төрле чыганаклардан (сүзлекләр, энциклопедияләр, интернет-ресурслар һ.б.) танып-белү һәм коммуникатив ихтыяҗларны канәгатьләндерерлек мәгълүматлар табарга күнектерү.

Урта сыйныфларда татар әдәбиятын укытуның **предметара нәтиҗәләре** түбәндәгеләр:
- укучыларда әдәбиятны сәнгатьнең башка төрләре ярдәмендә мөстәкыйль үзләштерерлек күнекмәләр булдыру һәм әдәбият–сәнгать белән даими кызыксыну формалаштыру;
- татар теленә бәйләнештә, туган телнең матурлыгына һәм байлыгына хөрмәт тәрбияләү;
- мәдәниятара бәйләнешләрне саклау, укучының башка милләтләр мәдәнияте һәм әдәбиятыннан мәгълүматлы, башка халыкларның сүз сәнгатенә хөрмәтле мөнәсәбәттә, толерант булуына ирешү.

Гомуми төп мәктәбенең 5-9 нчы сыйныфларында укучыларның ана теленнән белем, осталык һәм күнекмәләрен бәяләү нормалары:

Уку күнекмәсен тикшерү һәм бәяләү:

5 нче сыйныфта – 100 - 110 сүз,

6 нчы сыйныфта – 110 – 120 сүз

7 нче сыйныфта – 130 – 140 сүз

8, 9 нчы сыйныфларда – 140 – 150 сүз

Сочинение бәяләү нормалары

№	*Эшнең эчтәлеге һәм теле*	*Грамоталылыгы*	*Билге*
1	Эчтәлек темага туры килә; язмада фактик ялгышлар юк;план (яки плансыз) эзлекле язылган;теле бай, образлы, стиль бердәмлеге сакланган	1 орфографик яки пунктуацион (яки	“5”ле куела

		грамматик) хата бар	
2	Язманың эчтәлеге темага туры килә, ул дөрес ачылган; 1 фактик хата җибәрелгән, хикәяләү эзлеклелелелегендә артык әһәмияте булмаган бозу сизелә;тулаем алганда, теле бай, образлы; стиль бердәмлеге сакланган	2 орфографик,1 пунктуацион (яки1 грамматик) хата бар	“4”ле куела
3	Эчтәлекне бирүдә мөһим читләшүләр бар: ул нигездә дөрес, ләкин фактик төгәлсезлекләр очрый, хикәяләү эзлекле түгел; телнең ярлылыгы сизелеп тора; синонимик сүзләрне аз куллана, бертөрлерәк синтаксик төзелмәләр файдалана, образлы түгел, сүз куллануда ялгышлар җибәрә; стиль бердәмлеге сакланып җитмәгән.	3 орфографик,2 пунктуацион 1 грамматик хата бар	“3”ле куела
4	Тема ачылмаган; фактик төгәлсезлекләр күп, планга туры килми, эзлеклелек бозылган; теле ярлы; сүз куллану ялгышлары еш очрый; стиль бердәмлеге юк.	Орфографик хаталарның саны 3тән, пунктуацион хаталарның саны 2дән, грамматик хаталарның саны 3 тән артык	“2”ле куела
5	Төгәлсезлекләр билгесе “2”ле кую нормасыннан артып китә.	Төгәлсезлекләр “2”ле кую нормасыннан артып китә.	“1”ле билгесе куела

Уку барышында үтәлергә тиешле фонетик, орфоэпик, пунктуацион, грамматик таләпләрнең үтәлешенә нигезләнеп, бәяләр куелырга мөмкин.

№	Таләпләр	Билге
1.	Шул сыйныфка таләп ителгән күләмдәге сүзләр (текст) тиз, ачык, дөрес әйтелеп, фикер аңлаешлы бирелсә, ягъни: - фонетик үзенчәлекләр (хәрефләрнең укылыш үзенчәлекләре) дөрес бирелсә; - татар әдәби теленең орфоэпик нормалары (сүзнең язылыш һәм әйтелеш үзенчәлекләре) сакланса; - җөмләләр сөйләмнең төп структур берәмлекләренә (сүзләр – иҗекләргә, җөмлә - сүз тезмәләре һәм сүзләргә, мәгънәле кисәкләргә) дөрес бүленсә; - тукталышлар (паузалар) дөрес ясалса, сүз басымы һәм логик басым дөрес укылса яисә куелса, - интонацион яктан тексттагы җөмләләр дөрес тавыш белән укылса; Укытучының текст эчтәлегеннән чыгып бирелгән сорауларына төгәл җавап бирелсә;	“5”ле билгесе куела.
1.	Таләп ителгән күләмдәге сүзләр (текст) тиешле тизлектә укылса, ләкин кайбер сүзләрнең әйтелешендә фонетик, орфоэпик үзенчәлекләр тиешенчә үтәлмәсә, ягъни:	“4”ле билгесе куела.

2.	- кайбер сүзләрне укыганда, сүзләрнең укылыш үзенчәлекләре орфоэпик нормаларга туры килмәсә; - сөйләмнең структур бүленешендә кайбер хаталар булса; - җөмләне укыганда, интонацион яктан 1-2 төгәлсезлек җибәрелсә; Укытучының сорауларына төгәл җавап бирелсә;	
1. 2. 3.	Уку тизлеге вакыт чикләренә сыймаса һәм уку барышында 3-4 фонетик, 2-3 орфоэпик хата җибәрелсә; Текст сөйләм берәмлекләренә тиешенчә бүленмәү сәбәпле, интонация төгәл бирелмәсә; Текстны аңлап та, сорауларга бирелгән җавапларда төгәлсезлекләр булса;	“3”ле билгесе куела.
1. 2. 3. 4.	Тиешле тизлектә уку күнекмәләре булмаса; Уку барышында үтелгән орфограммаларда төгәлсезлекләр күп кабатланса; Уку барышында җибәрелгән фонетик, орфоэпик, интонацион хаталар текст эчтәлеген аңлауга комачауласа; Текст эчтәлеге буенча бирелгән сорауларга өлешчә генә җавап алынганда.	“2”ле билгесе куела.

Әдәбият дәфтәренә таләпләр

Әдәбият дәфтәрендә һәр уку елы дәвамында түбәндәге төп язмалар була:

1) планнар
2) эчтәлекне хикәяләп язу
3) цитаталар (күчереп язу)
4) аңлатмалар (сүз һәм төшенчәләргә)
5) фикер язмалары (үз фикереңне язып кую)
6) укучы үзе иҗат иткән әдәби әсәрләр (хикәяләр, шигырьләр, мәзәкләр, сценарийлар һ.б)
7) халык авыз иҗатыннан җирле материаллар
8) аннотацияләр
9) тезислар
10) конспектлар
11) рефератлар

Әдәбият дәфтәрендә бары тик программа материалын үзләштерүгә һәм аны язып бирә белергә өйрәтә торган язмалар гына булырга тиеш. Язма эшләр сочинение таләпләре белән бәяләнә.

Әдәбияттан белем дәрәҗәсен бәяләү соңгы чиктә сочинение яздыру белән йомгакланса да, өлгереш билгеләре чыгарган вакытта аның белән генә чикләнмичә, уку, сөйләү, телдән җавап бирү дә исәпкә алына.

Укуга карата төп таләп – сәнгатьле уку.

Уку материалы:

1. Укучы үзе язган текст яки сочинение.
2. Әдәби әсәрдән, публицистик һәм фәнни хезмәттән өзек.

Материалның күләме:

Һәр класс өчен билгеләнгән сочинение күләме икеләтә алына.

Материалны сайлап алу:

1. Укучы үзе сайлый, үзе теләгән текстны укый.
2. Укытучы күрсәтмә бирә.

Укуны әдәбият фәне буенча бәяләү өчен таләпләр:

1. Уку тел (грамматика) фәне буенча уңай билге куярлык булсын.
2. Сәнгатьле яисә логик сәнгатьле (текстның характерыннан чыгып) башкарылсын.
3. Уку интонациясен бөтен текстка һәм аның аерым өлешләренә карата укучы аңлатып бирә белсен.

И с к ә р м ә. Уку интонациясен аңлатканда:

1. V – VII классларда интонациянең текст эчтәлегенә карата булган ягын аңлату җитә (ягъни объектив эчтәлектән чыгып).
2. VIII класста авторның тексттагы эчтәлеккә мөнәсәбәтен чагылдыру дәрәҗәсенә бәйләп аңлату да таләп ителә.
3. IX - XI классларда укучы, болар өстенә, текст эчтәлегенә үзенең мөнәсәбәтен, тыңлаучыларга ничек тәэсир итәргә, аларда нинди хисләр уятырга теләгәнлеген дә аңлатырга тиеш.

Соңгы ике таләптән берсенең үтәлмәве тел буенча куелган билгене – бер баллга, икесенең дә кимчелекле үтәлүе билгене ике баллга киметә. Икесе дә бөтенләй үтәлмәгән булса, әдәбияттан “2”ле куела.

Агымдагы, арадаш һәм йомгаклау аттестациясендә укучыларның белемнәрен бәяләү материаллары:

Укучыларның белемнәрен бәяләү максатыннан, программа нигезендә 7 нче сыйныфта контроль тест яки программага нигезләнеп, үтелгән темалар буенча сорауларга җавап формасындагы контроль эш үткәрү каралган. Контроль эш һәм тест үткәрү өчен материаллар “Мәгариф” журналыннан, төрле методик җыентыклардан, интернет ресурслардан , edu/tatar/ru сайтындагы сообществолардан алына һәм программага нигезләнеп, дәреслек буенча укытучы тарафыннан төзелә.

Методлар һәм технологияләр

Әлеге эш программасын тормышка ашырганда, аңлату-күрсәтү; репродуктив, проблемалы укыту методы, өлешчә эзләнү (эвристик) методлар кулланыла; үстерелешле укыту технологиясе, ИҮТ кулланыла.

Дәресләрне укытуны тематик планлаштыру

Фән *Татар әдәбияты*
Сыйныф *7*
Укытучы *Әхмәтшина Лариса Михаил кызы*

Сәгатьләр саны 70 Атнага 2 сәгать.
Контроль дәресләр- 2 , Иншалар язу -8 сәгать;
Административ контроль эшләр - 1 сәгать.
Дәрестән тыш уку- 4 сәгать.
Тематик планлаштыру "Татар телендә гомуми төп белем бирү мәктәпләре (V-IX сыйныфлар) өчен татар әдәбиятыннан үрнәк программа" (Төзүче-авторлары: Д.Ф. Заһидуллина, Н.М. Йосыпова. Казан, 2013) **нигезендә төзелде.**

Дәреслек: Д.М.Абдуллина. Әд әб и ят. 7 сый ны ф. Казан : Татарстан ки тап н әшр ияты , 20 14 ел

Өстәмә әдәбият

Сыйныф	Автор	Дәреслек	Нәшрият	Басма елы
7	А.Г.Әхмәдуллин	"7 нче сыйныф өчен әстәмә әдәбият"	Казан, "Хәтер" нәшрияты	2006
	Ф.М.Хатипов, Ф.Г.Галимуллин	"Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 7 нче сыйныфы өчен әдәбият дәреслеге"	Казан, "Мәгариф" нәшрияты	2006

№	Дәрес темасы Дәрес эчтәлеге элементлары	Дәрес тибы	Материалны үзләштерүнең планлаштырылган нәтиҗәсе	Укучылар эшчәнлеге төрләре	Контроль төре	Дата	
						план	факт
			1 нче чирек				
1	Сәнгать төре буларак әдәбият	Дәрес-әңгәмә	Әдәбиятның башка сәнгать төрләре арасында урыны. Сүз сәнгатендә тормыш моделен төзү үзенчәлекләре. Тормышны һәм кешенең бай рухи дөньясын танып–белү чарасы буларак әдәбият. Аның әхлакый һәм эстетик яктан кешегә йогынтысы.	Укылган текстның эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, төп билгеләмәләрне язып бару.	Сорауларга җавап бирү.	01. 09	
2	Халык авыз иҗаты. «Идегәй» дастаны. Идегәй образы	Яңа әсәр өйрәнү дәресе	Дастан жанрына хас сыйфатлар, аның төркемчәләре. «Идегәй» дастанын уку.	Укылган текстның эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.	Аңлап укуны тикшерү.	03. 09	
3	Халык авыз иҗаты. «Идегәй» дастаны	Әсәрне анализлау	Укучыда үз милләтенә, аның әдәбиятына, мәдәниятенә карата хөрмәт, дөньяга гуманлы караш, гражданлык тойгысы, патриотизм хисләре тәрбияләү. Әсәрнең сәнгатьчә эшләнеше, тел байлыгын тану.	Укылган текстның эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.	Сорауларга җавап бирү.	08. 09	
4	Халык авыз иҗаты. «Идегәй» дастаны	Йомгаклау дәресе	Аерым төр һәм жанрга караган әсәр- ләрне аңлап укый һәм	Укылган текстның эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу,	Аңлап укуны тикшерү.	10. 09	

			кабул итә алуга ирешү, әсәрнең эчтә- леген, темасын, проблемасын, идея- сен билгели алуына ирешү. Ватан һәм милли азатлык мәсьәләләренең хәл ителешен аңлату	проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.			
5	XX гасыр башы әдәбияты.	Катнаш	XX гасыр башы әдәбиятында сүз сәнгатенең шәрык һәм рус-Европа әдә- би-фәлсәфи, мәдәни казанышларын үз- ләштерүе. Милләт проблемасының үзәккә куелуы, язу- чыларның әхлакый, фәлсәфи һәм әдәби– эстетик эзләнүләре, тәҗрибәләр. Яңа тип геройлар мәйданга чыгу	Укылган текстның эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, план- конспект төзү.	Сорауларга җавап бирү	15. 09	
6	Г.Тукайның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Милләтә», “Милли моң нар”шигырьләре	Катнаш	Г. Тукай иҗаты үрнәгендә гражданлык лирикасы, автор позициясе төшенчәләре	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яттан сөйләү; пробле- малы сорауларга мөстәкыйль рәвеш- тә җавап таба белү, әсәрдә кулланыл- ган сурәтләү алымнарын аера белү;. фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.	Сорауларга җавап бирү.	17. 09	
7	Г.Тукай. “Өзелгән өмид”, “Шагыйрь” шигырьләре	Әсәрне анализлау.	Г. Тукай иҗаты үрнәгендә гражданлык лирикасы, автор позициясе төшенчәләре	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яттан сөйләү;	Сорауларга җавап бирү.	22. 09	
8	Г.Тукай. “Театр” шигыре	Шигырьне анализлау.	Г. Тукай иҗаты үр- нәгендә гражданлык лирикасы, автор по- зициясе төшенчәләре	Фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.	Аңлап укуны тикшерү. Өй	24. 09	

					сочинениесе “Минем милләтем – минем горурлыгым”		
9	Н.Думавинең тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Яшь ана» хикәясен укып өйрәнү.	Әдип биографиясе белән ,әсәр белән танышу.	Әсәрдә хикәя жанры үзенчәлекләренең чагылышы. Әдәби әсәрдәге образлылык.	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү;	Аңлап укуны тикшерү	29.09	
10	Н.Думави. «Яшь ана» хикәясе. Хикәянең эчтәлеге буенча эш.	Әсәрне анализлау.	Кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар	проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; хикәя жанры үзенчәлекләрен әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар күрә, аера белү.	Эчтәлек сөйләү	01.10	
11	Н.Думави. «Яшь ана» хикәясен анализлау.Хикәя , образ төшенчеләре	Әсәрне өйрәнүне йомгаклау	Кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар	проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; хикәя жанры үзенчәлекләрен әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар күрә, аера белү.	Сорауларга җавап бирү	06.10	
12	Ш.Камалның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. «Акчарлаклар»	Әдип биографиясе белән танышу / Әсәр белән	Әсәрдә жанр үзенчәлекләренең чагылышы	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу; укыган әсәр эчтәлеге буенча терәк схема, план төзи белү;	Сәнгатьле укуны бәяләү	08.10	

	повесте	танышу, анализлау.					
13	Ш.Камал. «Акчарлаклар» повесте.”Чуар оеклар”,”Яшь күңел”,”Йокла,бәбкәм” бүлекләре	Әсәрне анализлау.	Әсәрдә жанр үзенчә-лекләренең чагылышы. Әдәби әсәрдәге образлылык. Образ, символ, деталь, алле- гория. Табигать об- разы, әйбер образы. Пейзаж, портрет. Психологизм. Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт.	Әсәр эчтәлеге буенча проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; жанр үзенчәлекләрен билгели белү	Сәнгатьле укуны бәяләү	13.10	
14	Ш.Камал. «Акчарлаклар» повесте.”Булыр әле”,”Егет елый”,””Матур бер иртә, моңлы бер кичә” бүлекләре.	Әсәрне анализлау.Йомгаклау	Әсәрдә жанр үзенчәлеклә-ренең чагы лышы. Әдәби әсәр- дәге образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Табигать образы, әйбер образы. Пейзаж, портрет. Психо-логизм. Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт (хронотоп).	әдәби әсәрдәге образлылык, образ, символ, деталь, аллегория, табигать образы, әйбер образы, пейзаж, портрет һ.б.күрә, аера белү.	Әдәби детальләрне билгеләү	15.10	
15	БСҮ. Булган белемнәргә таянып һәм аларны гомумиләштереп бирелгән темага сочинение язарга әзерләнү. (“Яхшылык җирдә ятмый”)	Бәйләнешле сөйләм үстерү	Бәйләнешле сөйләм телен үстерү дәресе	Иҗади эшчәнлек: әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укып; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле фикерләрне язмача бирү, әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язарга әзерләнү, материал туплау	Сочинение	20.10	
16	БСҮ Бирелгән темага сочинение язу. “Яхшылык җирдә ятмый”	Бәйләнешле сөйләм үстерү	Бәйләнешле сөйләм телен үстерү дәресе	Иҗади эшчәнлек: әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укып; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле фикерләрне язмача бирү, әдәби әсәрне	Сочинение	22.10	

				тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән			
17	1920-1930 елларда әдәбияты	Темага кыскача күзәтү ясау	Әдәби барышка тәэсир иткән тарихи сәбәпләр. Аларның әдәбиятны каршы- лыклы үсешкә ките- рүе. Әдәби әсәрләр- дәге төрлелек (мил ли традицияләрне дәвам иттерүче әсәрләр. Яңа идеология кысаларында иҗат ителгән әсәрләр).	Укылган текстның эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, план- конспект төзү.	Аңлап укуны тикшерү.	27.10	
18	Һ.Такташның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү. Шагыйрь турында белешмә. Шагыйрь иҗатының үзенчәлеге. “Мокамай” поэмасы.	Әдип биографиясе белән танышу, анализлау.	Әдипнең тормыш һәм иҗат юлыннан төп фактларны белү. Әсәрне сәнгатьле уку, анализ ясау. Об разлар бирелешен- дәге үзенчәлекне билгели белү. Өйрәнелгән әсәргә дәлилле рәвештә үз мөнәсәбәтеңне белдерү.	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яттан сөйләү;	Сорауларга җавап бирү.	29.10	
2 нче чирек							
19	Һ.Такташ. “Мокамай” поэмасы.	Әсәр белән танышу, анализлау	Лиро-эпик жанр - поэма. Лирик һәм эпик төр сыйфатларының поэма жанрында чагылышы. Персонаж, характер. Композиция: тышкы һәм эчке корылыш.	проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын аера белү;. фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу, әдәби әсәрне сюжет–композиция, образлар бирелеше, тел–стиль ягыннан анализлау.	Сәнгатьле уку	10.11	
20	Һ.Такташ. “Мокамай” поэмасы..Эпиграф. Багышлау.	Анализ ясау дәресе	Әсәрдә сурәтләнгән дөнья. Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт.Текст: эпиграф, багышлау.	проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын аера белү;. фикерләрне раслар	Сорауларга җавап бирү.	12.11	

				өчен әсәрдән дәлилләр таба алу, әдәби әсәрне сюжет–композиция, образлар берелеше, тел–стиль ягыннан анализлау.			
21	БСҮ Укыган әсәр эчтәлегенә нигезләнеп сочинение язарга әзерләнү. “Чын дус нинрди була?”	Бәйләнешле сөйләм үстерү	Бәйләнешле сөйләм үстерү	Иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укып; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле фикерләрне язмача бирү, әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язу.	Сочинение	17.11	
22	БСҮ Укыган әсәр эчтәлегенә нигезләнеп сочинение язу. “Чын дус нинрди була?”	Бәйләнешле сөйләм үстерү	Бәйләнешле сөйләм үстерү	Иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укып; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле фикерләрне язмача бирү, әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язу.	Сочинение	19.11	
23	Г.Исхакыйның тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү.. «Җан Баевич» комедиясе 1 нче пәрдә	Әдип биографиясе белән танышу / Әсәр белән танышу, анализлау.	Әдипнең тормыш һәм иҗат юлыннан төп фактларны белү. Өстәмә чыганак- лардан дөрес файда- ланырга өйрәнү. Фәнни фикерләү сәләтен камилләштерү. Өйрәнелгән әсәргә дәлилле рәвештә үз мөнәсәбәтеңне белдерү.	Комедия жанрын һәм аңа хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.	Сорауларга җавап бирү.	24.11	
24	Г.Исхакый. «Җан Баевич» комедиясе. 2 нче пәрдә	Ныгыту	Драма төренең комедия жанры турында белгәннәрне үстерү.	Драма әсәрләрен аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән	Аңлап укуны тикшерү.	26.11	

				сурәтләп бирә алу			
25	Г.Исхакый. «Җан Баевич» комедиясе. 3 нче пәрдә	Әсәрне анализлау.	Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту (ретроспекция).	Драма әсәрләрен аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу	Сорауларга җавап бирү.	01.12	
26	Г.Исхакый. «Җан Баевич» комедиясе 4 нче пәрдә	Йомгаклау	Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту (ретроспекция).	Комедия жанрын һәм аңа хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу. Драма әсәрләрен аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу	Сәнгатьле уку.	03.12	
27	ДТУ Г.Исхакый “Кәҗүл читек”	Дәрестән тыш уку дәресе	Эпик жанрлар турындагы белемнәрне киңәйтү	Әсәрнең эчтәнлеге белән танышу. Жанр үзенчәлекләрен искә төшерү, анализ алымнарын кабатлау	Эчтәлек сөйләү.	08.12	
28	Г.Ибраһимовның тормыш юлы һәм иҗаты белән танышу.“Кызыл чәчәкләр” повесте 1-9нчы бүлекләр	Әдип биографиясе белән танышу.Әсәр белән танышу.	Эпик жанрлар турындагы белемнәрне киңәйтү. Әдәби әсәрдәге образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Чәчмә сөйләм үзенчәлекләре	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу; укыган әсәр эчтәлеге буенча терәк схема, план төзи белү;	Сорауларга җавап бирү.	10.12	
29	Г.Ибраһимовның “Кызыл чәчәкләр” повесте.10-20нче бүлекләр	Әсәрне анализлау	Сыйнфый көрәшнең кешеләр язмышына тәэсирен, ягъни бергә үскән малайларның алга таба көрәш эчендә төрле сукмактан китүе, бер-берсенә дошман булып әверелүен аңлау.	проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү; жанр үзенчәлекләрен билгели белү; әдәби әсәрдәге образ, символ, деталь, аллегория, эчтәлек:	Сорауларга җавап бирү.	15.12	

				вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст.			
30	Г.Ибраһимовның “Кызыл чәчәкләр” повесте.21-32 нче бүлекләр	Әсәрне анализлау	Әсәргә карата дәлилле рәвештә үз мөнәсәбәтеңне белдерә белү	Әдәби әсәрдәге образ, символ, деталь, аллегория, эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. тема, проблема, идея, пафос. һ.б.күрә, аера белү	Сорауларга җавап бирү.	17.12	
31	Г.Ибраһимовның “Кызыл чәчәкләр” повесте.Йомгаклау.	Әсәрне өйрәнүне йомгаклау.	Әсәргә карата дәлилле рәвештә үз мөнәсәбәтеңне белдерә белү	әдәби әсәрдәге образ, символ, деталь, аллегория, эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. тема, проблема, идея, пафос. һ.б.күрә, аера белү	Аңлап укуны тикшерү.	22.12	
32	XX гасырның икенче яртысында татар әдәбияты	Күзәтү характерында гы лекция	XX гасырның икенче яртысында татар әдәбиятының милли нигезләргә кайтуы. Аларга китергән тарихи сәбәпләр. Әдәбиятның яңалыкка омтылышы: яңа иҗади агымнарга, жанр формаларына, темаларга мөрәҗәгать итү, әдәби герой мәсьәләсендә эзләнүләр**.**	Укылган текстның эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, план- конспект төзү	Сорауларга җавап бирү.	24. 12	
3 нче чирек							
33	С.Хәкимнең тормыш юлы һәм иҗатына кыскача күзәтү ясау. «Әнкәй» шигыре	Дәрес -әңгәмә	Лирик жанр - күңел лирикасы. Тел–стиль чаралары (лексик, стилистик, фонетик чаралар һәм троплар). Тезмә сөйләм үзенчәлекләре.	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яттан сөйләү;	Сорауларга җавап бирү.	12.01	
34	С.Хәким. «Бу кырлар, бу үзәннәрдә” шигыре	Сәнгатьле уку	Лирик жанр – күңел лирикасы. Тел–стиль чаралары (лексик, стилистик, фонетик чаралар һәм троплар). Тезмә сөйләм	эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын	Аңлап укуны тикшерү	14.01	

			үзенчәлекләре.	аера белү;. фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.				
35	ДТУ С.Хәким. “Дәверләр капкасы” поэмасы	ДТУ дәресе.	С.Хәким иҗаты белән танышуны дәвам итү	Поэманың эчтәлеге белән танышу. Проблемалы сорауларга җавап табу, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын аера белү;. фикерләрне раслау өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.	Аерым биремнәр үтәү.	19.01		
36	Ә.Еникинең тормыш юлы һәм иҗатына күзәтү. «Әйтелмәгән васыять» хикәясе.1 нче бүлек	Әдип биографиясе белән танышу.Әсәр белән танышу	Әдәби әсәрдәге образлылык. Образ, символ, деталь, аллегория. Кеше образлары: төп герой, ярдәмче геройлар, җыелма образлар. Персонаж, характер, тип. Хикәяләүче, автор образы, автор позициясе	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү;	Сорауларга җавап бирү.	21.01		
37	Ә.Еники. «Әйтелмәгән васыять» хикәясе.22-28 нче битләр.	Әсәрне анализлау	Пейзаж картинасының бөтен әсәр рухын, моңын, аһәңен билгеләвен аңлау.	укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү;	Сорауларга җавап бирү.	26.01		
38	Ә.Еники. «Әйтелмәгән васыять» хикәясе	Материалны ныгыту	Сөйләмне мөмкин кадәр образлы итеп төзү (сөйләү).	эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.	Сәнгатьле укуны бәяләү	28.01		
39	Ә.Еники. «Әйтелмәгән васыять» хикәясе. Акъәби образы. Проблема төшенчәсе	Йомгаклау дәресе	Халыкның рухи байлыгына, гореф-гадәтләренә, теле һәм сәнгатенә, әхлак нормаларына сак мөнәсәбәт, өлкәннәргә хөрмәт, киң күңеллелек мәсьәләләренең куелышын һәм сәнгатьчә хәл ителешен аңлау.	эзләнү эшчәнлеге: проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.	Сорауларга җавап бирү.	02.02		

40	Ш.Хөсәеновның тормыш юлы һәм иҗатына күзәтү. «Әни килде» драмасы.1 нче пәрдә	Дәрес-әңгәмә	Драма төренең драма жанрына хас үзенчәлекләр.	Жанрны һәм аларга хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу.	Аңлап укуны тикшерү.	04.02	
41	Ш.Хөсәенов. «Әни килде» драмасы. 2 нче пәрдә	Әсәрне анализлау	Тема, проблема, идея, пафос. Идеал.	Драма әсәрләрен аңлап һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу	Сорауларга җавап бирү.	09.02	
42	Ш.Хөсәенов. «Әни килде» драмасы. 3 нче пәрдә	Әсәрне анализлау	Өйрәнелгән әсәргә дәлилле рәвештә үз мөнәсәбәтеңне белдерү. Татар әдәби теленең нормаларына нигезләнеп, кирәкле темага бәйләнешле текст төзү күнекмәсен камилләштерү.	Укыган драма әсәренең эчтзлеген үз сүзләрең белән кыскача сурәтләп бирә алу	Рольгә кереп уку.	11.02	
43	Ш.Хөсәенов. «Әни килде» драмасы. Йомгаклау.	Йомгаклау дәресе	Дәрестә өйрәнгәннәрне гомумиләштерү күнекмәсен үстерү. Үз хезмәтеңә дөрес бәя бирү күнекмәсен камилләштерү.	укыганны телдән сурәтләп бирә алу	Рольгә кереп уку.	16.02	
44	БСҮ. Укыган әсәрләрнең эчтәлегенә таянып сочинене-фикерләмә язарга әзерләнү“Әни ем – бәгырем”	Бәйләнешле сөйләм телен үстерү дәресе	Бәйләнешле сөйләм телен үстерү дәресе	Иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укып; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле фикерләрне язмача бирү, әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язу	Сочинение	18.02	

45	БСҮ . БСҮ. Укыган әсәрләрнең эчтәлегенә таянып сочинене-фикерләмә язу “Әнием – бәгырем”	Бәйләнешле сөйләм үстерү.	Бәйләнешле сөйләм телен үстерү дәресе	Иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укып; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле фикерләрне язмача бирү, әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язу	Сочинение	25.02	
46	Г. Сабитовның тормыш юлы һәм иҗатына күзәтү. «Тәүге соклану» хикәясе	Әдип биографиясе белән танышу	Композиция: әсәр кору алымнары. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Әсәрдә сурәтләнгән дөнья.	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү.	Сорауларга җавап бирү.	02.03	
47	Г. Сабитов. “Ярсулы яз” хикәясе	Әсәр белән танышу.	Композиция: әсәр кору алымнары.	проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү	Аңлап укуны тикшерү.	04.03	
48	Г. Сабитов. “Ярсулы яз” хикәясе	Әсәрне анализлау .	Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Әсәрдә сурәтләнгән	композиция: әсәр кору алымнарын күрә, аера бел; тема, проблема, идея, пафос, вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст, конфликт, сюжет, сюжет элементларын дөрес билгеләү.	Сорауларга җавап бирү.	09.03	
49	М.Мәһдиевнең тормыш юлы һәм иҗаты белән танышу. «Без- кырык беренче ел балалары» повесте. Әсәрнең эчтәлегендә автобиографик вакыйгалар бирелеше.	Язучы биографиясе белән танышу Әсәр белән танышу, анализлау.	М.Мәһдиев биографиясендәге үзенчәлекле моментларны аңлауга ирешү	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү	Укыганның эчтәлеген сөйләү	11.03	

				алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.			
50	М.Мәһдиев. «Без - кырык беренче ел балалары» повесте. “Зарифуллин калырга булды”, “Йокы килә” бүлекләре	Әсәрне анализлау.	Хикәяләүче, автор образы, автор позициясе. Сәнгати алымнар һәм стиль. Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту (ретроспекция).	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.	Аңлап укуны тикшерү.	16.03	
51	М.Мәһдиев. «Без- кырык беренче ел балалары» повесте. “До-ре-ми”, “Гренландиядә тәмәке үсә” бүлекләре	Әсәрне анализлау	Бөек Ватан сугышы авырлыкларының әсәрдә чагылыш үзенчәлекләрен күрү, Яшүсмерләр образларын бүгенгесе белән чагыштырып бәя бирә белү.	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.	Проблемалы сораулар төзү.	18.03	
4 нче чирек							
52	М.Мәһдиев. «Без- кырык беренче ел балалары» повесте. “Моны Фадеев кына шулай яза ала”, “Соңгы сүз”бүлекләре	Йомгаклау дәресе	Авторның персонаж һәм вакыйгаларны нечкә юмор белән сурәтләвенә төшенү. “Мин “ образының бирелү үзенчәлекләрен тоемлау.	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, әсәрдә кулланылган сурәтләү	Сәнгатьле уку	01.04	

				алымнарын, әсәр композициясе үзенчәлекләрен күрә, аера белү.			
53	М.Галиевның тормыш юлына күзәтү. “Уйна әле” хикәясе	Әдип биографиясе белән танышу Әсәр белән танышу, анализлау.	Эпик жанрлар турындагы белемнәрне киңәйтү. Әдәби әсәрдәге образлылык. Тема, проблема, идея. Чәчмә сөйләм үзенчәлекләре	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу. Проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, композиция: әсәр кору алымнарын күрә, аера белү; тема, проблема, идея, вакыйга, күренеш, сюжет, сюжет элементларын дөрес билгеләү.	Сорауларга җавап бирү.	06.04	
54	М.Галиев. “Уйна әле” хикәясе	Әсәрне анализлау	Эпик жанрлар турындагы белемнәрне киңәйтү. Әдәби әсәрдәге образлылык. Тема, проблема, идея. Чәчмә сөйләм үзенчәлекләре	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу. Проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, композиция: әсәр кору алымнарын күрә, аера белү; тема, проблема, идея, вакыйга, күренеш, сюжет, сюжет элементларын дөрес билгеләү.	Аңлап укуны тикшерү.	08.04	
55	БСҮ. Сугыш һәм батырлык темасына сочинение-фикеләмә язу: “Шинельле һәм шинельсез солдатлар”	Бәйләнешле сөйләм телен үстерү дәресе	Бәйләнешле сөйләм телен үстерү дәресе	Иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укып; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле фикерләрне язмача бирү, әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язу	Сочинение	13.04	
56	Г.Гыйльмановның тормыш юлына һәм иҗатына	Дәрес-әңгәмә	Эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст.	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле	Сорауларга җавап	15.04	

	күзәтү. «Язмышның туган көне» хикәясе. 1-5 нче бүлекләр		Конфликт, сюжет, сюжет элементлары	уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст, конфликт, сюжет, сюжет элементларын күрә, аера белү.	бирү.Аңлап укуны тикшерү.		
57	Г.Гыйльманов. «Язмышның туган көне» хикәясе.6-10 нчы бүлекләр	Әсәрне анализлау .	Эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. Конфликт, сюжет, сюжет элементлары	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст, конфликт, сюжет, сюжет элементларын күрә, аера белү.	Сорауларга җавап бирү.	20.04	
58	Г.Гыйльманов. «Язмышның туган көне» хикәясе.11-12 нче бүлекләр	Диспут-дәрес.	Эчтәлек: вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст. Конфликт, сюжет, сюжет элементлары	Әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема, план төзи белү. проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, вакыйга, күренеш, яшерен эчтәлек, контекст, конфликт, сюжет, сюжет элементларын күрә, аера белү	Бәяләмә	22.04	

59	З.Хәкимнең тормыш юлы һәм иҗатына күзәтү. «Сәер кыз» драмасы. 1 нче бүлек	Дәрес-әңгәмә	Драма төренең драма жанрына хас үзенчәлекләре. Тема, проблема, идея. Идеал. Сәнгати алымнар һәм стиль	Драма жанрын һәм аңа хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне, сәнгати алымнарны таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу. Драма әсәрләрен аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу.	Сорауларга җавап бирү.	27.04	
60	З.Хәким. «Сәер кыз» драмасы. 2 нче бүлек	.Әсәрне анализлау	Драма төренең драма жанрына хас үзенчәлекләре. Тема, проблема, идея. Идеал. Сәнгати алымнар һәм стиль	Драма жанрын һәм аңа хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне, сәнгати алымнарны таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу. Драма әсәрләрен аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу.	Сәнгатьле укуны бәяләү	29.04	
61	З.Хәким. «Сәер кыз» драмасы. 3 нче бүлек	Әсәрне анализлау.	Драма төренең драма жанрына хас үзенчәлекләре. Тема, проблема, идея. Идеал. Сәнгати алымнар һәм стиль	Драма жанрын һәм аңа хас үзенчәлекләрне тану, әдәби әсәр төрләрен, жанрларын таный, аера, аларга хас үзенчәлекләрне, сәнгати алымнарны таба белү, фикерләрне раслар өчен әсәрдән дәлилләр таба алу. Драма әсәрләрен аңлы һәм сәнгатьле укый белү; укыганны телдән сурәтләп бирә алу.	Сәнгатьле укуны бәяләү	04.05	
62	Р.Харисның тормыш юлына кыскача күзәтү. «Сабантуй» поэмасы. “Чакыру”, .”Колгага	Дәрес-әңгәмә Сәнгатьле уку	Лиро-эпик жанр - поэма. Лирик һәм эпик төр сыйфатларының поэма жанрында чагылышы.	Әдәби әсәрне аңлы һәм сәнгатьле уку; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле терәк схема,	Укыган шигъри текстны үз сүзләрең белән	06.05	

	менү”,”Чүлмәк вату” бүлекләре бүлекләре		Персонаж, характер. Композиция: тышкы һәм эчке корылыш. Милли бәйрәмнәр, гореф-гадәтләр	план төзи белү. Проблемалы сорауларга мөстәкыйль рәвештә җавап таба белү, Композиция: тышкы һәм эчке корылыш. элементларын күрә, аера белү. Милли бәйрәмнәр, гореф-гадәтләр турында фикер алышу.	сөйләү		
63	***Арадаш аттестация (тест һәм сорауларга җавап)***	Тикшерү һәм белемнәрне бәяләү	Ел дәвамында өйрәнгән материал буенча белемнәрне күрсәтү.	Биремнәр буенча мөстәкыйль эшчәнлек.	Тест биремнәре һәм сорауларга җавап.	11.05	
64	Р.Харис. «Сабантуй» поэмасы. “Ат чабышы”,”Көрәш” бүлекләре	Йомгаклау дәресе	Лиро-эпик жанр - поэма. Лирик һәм эпик төр сыйфатларының поэма жан- рында чагылышы. Персонаж, характер. Композиция: тышкы һәм эчке корылыш. Милли бәйрәмнәр, гореф-гадәтләр	Милли бәйрәмнәр, гореф-гадәтләр турында фикер алышу.	Мөстәкыйль эш.	13.05	
65	БСҮ. Ирекле темага сочинение “Без-Сабантуйлы халык”	БСҮ дәресе	Укучының укыган әсәр белән үз уйлануларын һәм тормыш тәҗрибәсен, күзәтүләрен файдаланып язма сөйләм төзүе	Иҗади эшчәнлек: төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлы һәм сәнгатьле укып; укыганны телдән сурәтләп бирә алу; укыган әсәр эчтәлеге катламнарына бәйле фикерләрне язмача бирү, әдәби әсәрне тормыштан алган фикер-карашлар, хис-кичерешләр белән бәйләп сочинение язу	Сочинение	13.05	
66	Р. Фәйзуллинның тормыш юлына күзәтү. “Биеклек”, шигыре	Яңа Материал өйрәнү дәресе	Лирик жанрларны тану күнекмәсен үстерү, лирик герой сыйфатларын билгеләү	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрдән өзекләрне яттан сөйләү; сайлап	Сорауларга җавап бирү.	18.05	

				алып (яки тәкъдим ителгән) язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү;			
67	Р. Фәйзуллин. “Туган тел турында бер шигырь”	Шигырьне анализлау	Лирик жанрларны тану күнекмәсен үстерү, лирик герой сыйфатларын билгеләү	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрдән өзекләрне яттан сөйләү; сайлап алып (яки тәкъдим ителгән) язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү;	Аңлап укуны тикшерү.	20.05	
68	Р. Фәйзуллин. ”Онытма” шигыре	Йомгаклау	Лирик жанрларны тану күнекмәсен үстерү, лирик герой сыйфатларын билгеләү	Әдәби текстны укый һәм эчтәлеген кабатлап сөйли, аңлата алу, шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрдән өзекләрне яттан сөйләү; сайлап алып (яки тәкъдим ителгән) язучының тормыш юлы, иҗаты турында сөйләү;	Сорауларга җавап бирү.	20.05	
69	ДТУ .Вакытлы матбугатка күзәтү ясау	ДТУ	ıтлы матбугатка күзәтү ясау	Дәрес-әңгәмә. Вакытлы матбугатка күзәтү ясау. Басмалар, алардагы язмалар белән танышу. Жанрларны искә төшерү	Аннотация язу.	25.05	
70	ДТУ. Укучылар мөстәкыйль рәвештә укыган хәзерге чор әсәренә анализ	ДТУ	Хәзерге чор әдәбияты белән танышу	Дәрес-конференция. Хәзерге чорда язылган әдәби әсәрләр буенча ясалган эзләнү эшләрен яклау. Жанр үзенчәлекләрен искә төшерү, анализ алымнарын кабатлау.	Сорауларга җавап бирү.	27.05	

Әдәбият

Укытучы өчен методик әдәбият	Укучылар өчен әдәбият
1.Заһидуллина Д.Ф., Закирҗанов Ә.М., Т.Ш. Гыйләҗев. Татар әдәбияты. Теория. Тарих. К.: “Мәгариф” нәш-ты, 2004 2. Хатипов Ф.М. Әдәбият теориясе. К.: ТКН, 2000. 3. Гайфуллина Ф.А. Әдәбият дәресләрендә .Казан, «Яңалиф», 2006 4. Хөснетдинова Л.К. Әдәбият укыту мәсьәләләре. Яр Чаллы, 2000. 5.Ф.К.Мифтиева, Ф.Г.Галимуллин. Рус мәктәбендә татар балаларына әдәбият укыту. 7 нче сыйныф. Укытучылар өчен методик кулланма. Казан. Мәгариф. 2001 6. Абдрәхимова Я.Х. Әдәбият дәресләрендә мөстәкыйль һәм иҗади эшләр. К.: “Мәгариф” 7. А.Г.Яхин Әдәбият дәресләре, казан, Мзгариф, 2006 8. Абдрәхимова Я.Х. Әдәбият дәресләрендә бәйләнешле сөйләм үстерү. К.:. Мәгариф, 2007. 9. Даутов Р.Н., Нуруллина Н.Б. Совет Татарстаны язучылары. Библиографик белешмә. К.: ТКН, 1986. 10. Татар әдәбияты тарихы. 6 том. 60-90 еллар әдәбияты. К.: “Раннур нәшрияты, 2001. 11. Заһидуллина Д.Ф., Ибраһимов М.И., Әминева В.Р. Әдәби әсәргә анализ ясау.К.: “Мәгариф” нәшрияты, 2005. 12..Гайфуллина Ф.Ә. Әдәбият дәресләрендә. К.:. “Яңалиф” н-ты, 2006. 13.Заһидуллина Д.Ф. Яңа дулкында. К.: “Мәгариф”, 2006. 14. Заһидуллина Д.Ф., Ибраһимов М.И., Әминева В.Р. Әдәби әсәр өйрәнәбез һәм анализ ясыйбыз. К.: “Мәгариф” нәшрияты, 2007. 15. «Фән һәм мәктәп», «Мәгариф», “Казан утлары” журналлары 16. Тематик папкалар, әдәби бюллетеньнәр, таблицалар	1. Әдәбият белеме сүзлеге. Галиуллин Т.Н. Шигърият баскычлары. К.: “Мәгариф”, 2002. Җәләлиева М.Ш. Әдәбиятыбызның җырлы чишмәләре. К.: “Мәгариф”, 2001. Җәләлиева М.Ш. Әдәбиятта тойгы катламнары. К.: “Мәгариф”, 2005. .Заһидуллина Д.Ф. Яңа дулкында. К.: “Мәгариф”, 2006. .Программа буенча каралган язучыларның әсәрләре “ Ялкын” журналы, “Сабантуй”газеталары Тематик папкалар, әдәби бюллетеньнәр, таблицалар А.Г.Әхмәдуллин төзегән “ 7 нче сыйныф өчен әстәмә әдәбият” (Казан, “Хәтер” нәшрияты, 2000 нче ел) җыентыгы “Татар балалар антологиясе”, Казан, 1995. “Татар балалар әдәбияты”, Казан, 2008.

Электрон әдәбият:

1. Татар әдипләренең һәм шагыйрьләренең әсәрләре язылган электрон дисклар (Казан, 2005,2006, 2007, 2008 нче елгы чыгарылышлар)

Укытуны матди-техник һәм мәгълүмати яктан тәэмин итү

Укытуның матди-техник яктан тәэмин ителеше белем бирүнең сыйфаты белән турыдан-туры бәйләнгән һәм түбәндәге яссылыкларда аеруча игътибар үзәгендә булырга тиеш:

- уку-укыту бинасының һәм кабинетларның төзеклеге, эстетик бизәлешнең укучы зәвыген һәм милли үзаңын, этномәдәни күзаллавын үстерерлек булу;
- укытучы эшчәнлеген дөрес оештыру, дәрестән тыш, тәрбия чаралары, мәдәни чаралар (язучыларның юбилейларына, күренекле даталарга багышлап кичәләр, язучылар һәм галимнәр белән очрашулар, иҗади-музыкаль кичәләр, спектакльләр кую, әсәрләрне сәхнәләштерү, яшь иҗатчылар, сәнгатьле уку конкурслары) уздыруга зур игътибар бирү;
- мәктәп һәм кабинетның заманча җиһазландырылуы, кабинетта рәсем һәм сынлы сәнгать әсәрләренә репродукцияләр, музыкаль әсәрләр; дәресләрдә куллану өчен таратма һәм күрсәтмә әсбаплар, методик һәм мәгълүмати материалларның җитәрлек күләмдә булуы;
- дәресләрдә файдалану өчен, китапханәдә тиешле санда китаплар, дәреслекләр, белешмә әдәбият булдыру, халык авыз иҗаты үрнәкләре тупланган җыентыклар, тарихи чыганаклар, сүзлекләр, энциклопедияләр; балалар өчен чыгарыла торган газета һәм журналлар, яңа әдәби китаплар белән даими тәэмин итү;
- лингафон кабинет булдыру, укытучыны техник, телевидение һәм Интернет мөмкинлекләренә мөрәҗәгать итү өчен кирәкле чаралар, шул исәптән аудио-һәм видеоәсбаплар, мультимедиа укыту программалары, электрон дәреслекләр һәм ярдәмлекләр, электрон китапханә, укучыларның белемнәрен тикшерү өчен компьютер программалары белән тәэмин итү;
- сәләтле укучылар өчен газета-журналларда, фәнни җыентыкларда мәкаләләр бастыру, конкурсларда, тематик-гамәли конференцияләрдә, семинарларда катнашу өчен шартлар тудыру.

Укыту җиһазлары:	**Электрон ресурслар һәм әдәбият**	**Интернет-ресурслар:**
1.Басма материаллар, матбугат материаллары 2.Тарату тестлары 3. Сүзлекләр 4.матур әдәбият әсәрләре 5.Тематик папкаларда тупланган материаллар 6.Методик әдәбият 7.Язучылар иҗаты буенча материаллар	Мультимедияле презентацияләр; ноутбук тема буенча текстлар һәм өстәмә материал интерактив биремнәр тест материаллары CD-дисклар;	http://gabdullatukay.ru/ http://mojahit.narod.ru/ http://gibrahimov.ucoz.ru/ http://alish.ru/ http://gzalilova.narod.ru/adabiyat_deftere/5kl.html